

2020. gada sabiedriskās apspiešanas par ES pilsoņu tiesībām rezultāti

FAKTU LAPA

2020. gada 15. decembris

No 2020. gada jūlija līdz oktobrim Eiropas Komisija veica sabiedrisko apspiešanu par ES pilsoņu tiesībām, bet par ES pilsonības un demokrātijas jautājumiem notika Eurobarometra aptauja. Abu aptauju rezultāti ir izmantoti 2020. gada Ziņojumā par pilsonību. Apspiešanā tika saņemtas 343 atbildes no 26 ES dalībvalstīm un Apvienotās Karalistes¹. Savukārt vēl 23 nostājas dokumentus Komisija saņēma no citiem iesaistītajiem, galvenokārt no pilsoniskās sabiedrības. Tādējādi tālāk apkopotie rezultāti nevar tikt vispārināti attiecībā uz ES iedzīvotājiem, bet sniedz padziļinātu ieskatu. Visa saņemtā informācija tika analizēta, lai atspoguļotu izpratni par ES pilsoņu tiesībām, to īstenošanu un pieredzi to izmantošanā. Šajā faktu lapā izklāstīti galvenie secinājumi, kas plašāk apskatīti 2020. gada Ziņojumā par publisko apspiešanu par ES pilsoņu tiesībām.

ES pilsoņu tiesību īstenošana

Lai īstenotu savas tiesības, pilsoņiem jāapzinās, ka šādas tiesības pastāv. Vairāk nekā 60 % jeb 167 respondenti uzskatīja, ka netiek darīts pietiekami daudz, lai informētu ES pilsoņus par to ES pilsoņu tiesībām. Dažas informatīvas tīmekļa vietnes, piemēram, "Europa", ir labi zināmas, taču kopumā respondenti norādīja, ka ir pārāk daudz atsevišķu tīmekļa vietņu un informācija būtu jāapkopo vienuviet.

Vairāk nekā 75 % jeb 202 respondenti uzskata, ka būtu noderīgi, ja būtu iespējams sazināties ar attiecīgo iestādi nacionālā līmenī, lai personas varētu īstenot savas ES pilsoņu tiesības.

Atbildot uz jautājumu, kas ierobežo pilsoņu piekļuvi viņu ES pilsoņu tiesībām, respondenti minēja digitālo plaisu, tīmekļa vietņu trūkumu, kurās tiktu sniegta vienkāršota informācija, un nepietiekamu pilsonisko audzināšanu skolās ES.

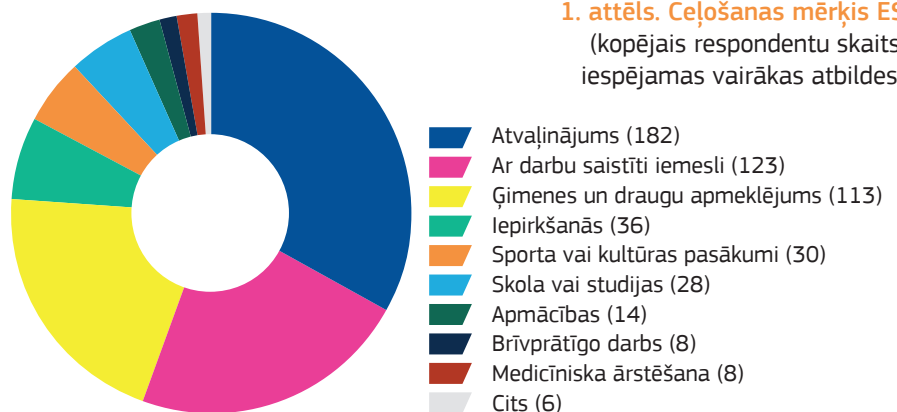
Nevalstiskā organizācija Civil Society Europe norāda, ka informācijai "jābūt pieejamai skolās, darbā un ar nodarbinātību saistītās aģentūrās, veselības aprūpes iestādēs, ceļojumu aģentūrās un asociācijās, kas sniedz pakalpojumus pilsoņiem, vai vietās, kur tiek īstenotas izglītības, atpūtas un sporta un citas aktivitātes, lai informācija sasniegtu maksimāli daudz cilvēku neatkarīgi no viņu atrašanās vietas".

Tiesības brīvi pārvietoties ES teritorijā

Tiesības brīvi pārvietoties ir viens no būtiskākajiem ES vienotā tirgus principiem. Ikviens ES pilsonis, kurš ceļo uz citu ES valsti, īsteno šīs fundamentālās ES pilsoņa tiesības.

Lielākā daļa respondentu minēja, ka galvenie iemesli, kāpēc viņi ceļo ES teritorijā, ir atvaļinājums, bet nākamie biežākie iemesli ir komandējumi un draugu un ģimenes apmeklējumi.

Četrdesmit trīs respondenti atbildēja, ka ir pieredzējuši diskrimināciju, īstenojot tiesības brīvi pārvietoties.

1. attēls. Ceļošanas mērķis ES
(kopējais respondentu skaits;
iespējamas vairākas atbildes)

Avots: ES aptauja, 2020. gada Sabiedriskā apspiešana par ES pilsoņu tiesībām. Piezīme: Novērojumu skaits: 240

¹ Atbildes no Apvienotās Karalistes tika analizētas atsevišķi.

Tiesības uzturēties citā dalībvalstī

“Es gribētu iegūt precīzu informāciju par to, cik ilgi man ir tiesības uzturēties [valstī] ne-deklarējoties, kur es varu deklarēties, un jo īpaši vairāk informācijas par piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem.”

Citēts ES pilsonis.

Atbilstoši noteikumiem ES pilsoņiem ir tiesības uzturēties citā ES dalībvalstī, kas nav viņu valstspiederības valsts. Puse respondentu iepriekš ir uzturējušies citā ES dalībvalstī ilgāk nekā trīs mēnešus.

Lielākā daļa respondentu norādīja, ka viņi ir dzīvojuši citā dalībvalstī darba dēļ un izglītības/apmācību, un brīvprātīgā darba dēļ.

Pirms pārvākšanās uz citu dalībvalsti ierastākie un noderīgākie informācijas avoti bija personīgie kontakti, informācija tiešsaistē un palīdzības dienesti izbraukšanas valstī.

ES pilsoņi pirms pārvākšanās bieži vēlējas saņemt vairāk informācijas par tādiem jautājumiem kā sociālie pabalsti, veselības apdrošināšana un dzīvesvietas deklarēšana. 2. attēlā izklāstīti atbalsta pasākumi, kas būtu noderīgi pēc mobilo ES pilsoņu ieskatiem.

Divdesmit astoņi respondenti norādīja, ka viņi ir saskārušies ar diskrimināciju viņu pilsonības dēļ, uzturoties citā dalībvalstī. Šādi gadījumi iekļāva saskarsmi ar bankām, iestādēm un (īrēto mājokļu) īpašniekiem, kuriem bija atšķirīga attieksme, salīdzinot ar attieksmi pret uzņemošās valsts pilsoņiem.

28

respondenti norādīja, ka viņi ir saskārušies ar diskrimināciju viņu pilsonības dēļ, uzturoties citā dalībvalstī.

2. attēls. Atbalsta pasākumi un to noderība, pārvācoties uz citu ES dalībvalsti (respondentu skaits, kuri atbildēja, izmantojot atbilžu variantus “Ļoti noderīgs” vai “Diezgan noderīgs”)

Atbalsta pasākumi	Šādi respondenti uzskatīja šo pasākumu par “Ļoti noderīgu” un “Diezgan noderīgu”:	
	Respondenti, kur ir iepriekš dzīvojuši citā ES dalībvalstī vismaz trīs mēnešus (135 respondenti)	Respondenti, kur nav iepriekš dzīvojuši citā ES dalībvalstī vismaz trīs mēnešus (136 respondenti)
1. Iepazīšanās pasākums, kas tiek organizēts vietējā vai kopienas līmenī	99	108
2. Apaļā galda diskusijas, semināri par noteiktiem uzdevumiem un prasmēm	94	111
3. Sociāli pasākumi ar vietējiem vai citiem mobiliem ES pilsoņiem, lai dalītos pieredzē	103	98
4. Tiešsaistes platforma, lai saņemtu un apmainītos ar informāciju	118	120
5. Nacionālā tīmekļa vietne, kurā tiek skaidrotas mobilo ES pilsoņu tiesības nacionālā kontekstā	111	114
6. ES mēroga tiešsaistes identifikācijas sistēma e-Pārvaldības nolūkos	103	102
7. Valodu kursi	117	115
8. Cits	12	10

Avots: ES aptauja, 2020. gada Sabiedriskā apspriešana par ES pilsoņu tiesībām.

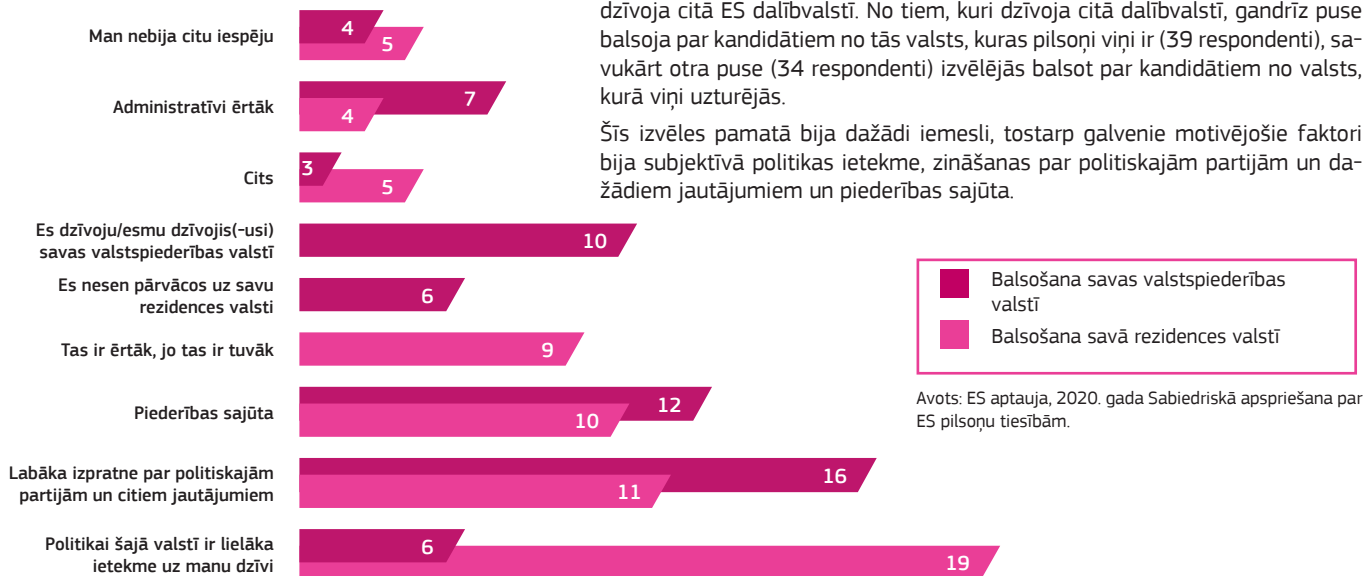
Respondenti papildus norādīja, ka šādi pasākumi būtu potenciāli noderīgi:

- ES mēroga tiešsaistes identifikācijas sistēma e-Pārvaldības nolūkos
- Valsts līmeņa tīmekļa vietnes, kurās tiktu skaidrotas pilsoņu tiesības

Tiesības balsot un tiesības kandidēt

Mobilēm ES pilsoņiem ir tiesības balsot un tiesības kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās savā rezidences valstī ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šīs valsts pilsoņiem. Turklāt mobilēm ES pilsoņiem ir tiesības balsot un tiesības kandidēt vietējās vēlēšanās dalībvalstī, kurā tie uzturas.

3. attēls. Iemesli, kāpēc respondenti balsoja rezidences valstī vai valstspiederības valstī (respondentu skaits)

85 % respondentu balsoja pēdējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās 2019. gadā. Gandrīz 70 % no viņiem dzīvoja savā mītnes valstī, savukārt viena trešdaļa dzīvoja citā ES dalībvalstī. No tiem, kuri dzīvoja citā dalībvalstī, gandrīz puse balsoja par kandidātiem no tās valsts, kuras pilsoņi viņi ir (39 respondenti), savukārt otra puse (34 respondenti) izvēlējās balsot par kandidātiem no valsts, kurā viņi uzturējās.

Šīs izvēles pamatā bija dažādi iemesli, tostarp galvenie motivējošie faktori bija subjektīvā politikas ietekme, zināšanas par politiskajām partijām un dažādiem jautājumiem un piederības sajūta.

Elektroniskā jeb balsošana tiešsaistē bija ērta un vieglāk pieejama pilsoņiem ārvalstīs. Taču respondenti minēja, ka tiem ir bažas par potenciālu krāpšanu, manipulācijām ar balsošanas rezultātiem un kiberuzbrukumiem (abus variantus atzīmēja 173 un 161 respondents). Taču 120 (46 % respondenti) uzskata, ka elektroniskās jeb tiešsaistes balsošanas priekšrocības ir svarīgākas nekā riski, savukārt 86 respondenti uzskatīja pretēji.

Vairāk nekā puse respondentu atbalstīja balsošanu pa pastu. Tie, kuri neatbalstīja balsošanu pa pastu, baidījās no krāpšanas un manipulācijas, un viņiem trūkst uzticības pasta pakalpojumu atbilstošai darbībai. Pastāv dažādas atšķirības dažādās dalībvalstīs; respondenti no valstīm, kurās balsošana pa pastu notiek visos vēlēšanu sistēmas līmeņos, galvenokārt atbalstīja balsošanu pa pastu.

Tiesības uz konsulāro aizsardzību

ES pilsoņu tiesības iekļauj tiesības meklēt palīdzību jebkuras citas ES dalībvalsts vēstniecībā vai konsulātā, ja ES pilsoņi nokļūst situācijā, kurā viņiem nepieciešama palīdzība ārpus ES un kur nav pieejama viņu valstspiederības valsts vēstniecība vai konsulāts, kas varētu viņiem palīdzēt.

Gandrīz ceturtdaļa respondentu ir ceļojuši uz valsti ārpus ES, kur viņu valstspiederības valstij nav vēstniecības vai konsulāta. No šiem 24% respondentu 13% ir īstenojuši savas tiesības uz konsulāro aizsardzību galvenokārt saistībā ar nozaudētiem ceļošanas dokumentiem. Kopumā respondenti uzskata, ka atbalsts varētu būt plašāks un vairāk popularizēts. Respondenti norādīja, ka ES delegācijām būtu jāuzņemas aktīvāka loma, palīdzot ES pilsoņiem bez pārstāvniecības attiecīgajā valstī, īpaši saistībā ar ES pilsoņu evakuāciju un repatriāciju, ārkārtas ceļojuma dokumentu izsniegšanu un atbalstu ES pilsoņiem, kuri kļuvuši par noziedzīgu nodarījumu upuriem vai ir arestēti.

Mobilitātes un dzīves Eiropā vienkāršošana

Lai arī Eiropas Komisija nodrošinās pilsoņiem uzlabotus rīkus, lai aizsargātu viņu veselību, izmantojot EU4Health programmu, ES pilsoņi jau šobrīd izmanto vairāku pārrobežu direktīvu sniegtās priekšrocības. Piemēram, ES pilsoņiem ir tiesības piekļūt veselības aprūpes pakalpojumiem jebkurā dalībvalstī un saņemt kompensāciju par ārstēšanu, ko garantē apdrošināšana viņu valstspiederības valstī. Lai arī ES pilsoņi bieži izmanto medicīniskos pakalpojumus ārvalstīs, pieredze ar kompensāciju saņemšanu par veselības aprūpi pārrobežu kontekstā ir neliela.

4. attēls. Pieredze un grūtības, izmantojot pārrobežu veselības aprūpes kompensāciju shēmu

Avots: ES aptauja, 2020. gada Sabiedriskā apspriešana par ES pilsoņu tiesībām. Piezīme: Novērojumu skaits: 240

Četrdesmit deviņi respondenti ir dzīvojuši vienā dalībvalstī un strādājuši citā. Nedaudz vairāk nekā 25 % no viņiem tas nozīmēja dubultu nodokļu piemērošanu, savukārt 39 % bija atbrīvoti no nodokļu nomaksas rezidences valstī. Nodokļu saistību izpilde bija sarežģītāka rezidences valstī (57 %) nekā valstī, kurā respondenti strādāja (38 %). Vienīgais respondents, kuram šo tiesību īstenošana bija ļoti viegla, norādīja, ka viņš(-a) bija nolīdzis(-usi) nodokļu konsultantu.

Covid-19 pandēmijas ietekme

Covid-19 ietekme ir plaša, un reakcija, lai aizsargātu sabiedrības veselību un ekonomiku, ir bijusi strauja. Vienlaikus pastāv dažādi izaicinājumi. Atbilstoši Eiropas Pilsoņu rīcības dienesta teiktajam **“mobilie ES pilsoņi ir saskārušies ar nebijušiem šķēršļiem, ko radījusi pašreizējā Covid-19 pandēmija”**.

Covid-19 pandēmijas laikā tikai 73 respondenti uzturējās dalībvalstī, kas nav viņu valstspiederības valsts, vai Covid-19 pandēmija viņus pārsteidza, esot ceļā uz citu ES dalībvalsti. Aptuveni 50 respondentiem nebija grūtību saņemt informāciju viņiem saprotamā valodā par veicamajām darbībām vai iespējām ceļot.

Vai jūs saskārāties ar grūtībām iegūt jebkuru tālāk minēto informāciju vai dokumentus, atrodoties citā ES dalībvalstī, saistībā ar nacionālā līmenī ieviestiem pasākumiem, lai reaģētu uz Covid-19 pandēmiju?	Jā, es saskāros ar grūtībām	Nē, es nesaskāros ar grūtībām	Nav attiecināms	Nezinu	Atbilžu skaits
1. Nepieciešamā informācija par pandēmiju un veicamās darbības jums saprotamā valodā	19 %	70 %	10 %	1 %	73
2. Nepieciešamā informācija par situāciju uz robežām jūsu rezidences valstī vai valstī, cauri kurai jūs ceļojāt, jums saprotamā valodā	29 %	64 %	5 %	1 %	73
3. Repatriācijas iespējas, lai palīdzētu jums droši nokļūt mājās	12 %	16 %	66 %	5 %	73
4. Nepieciešamie dokumenti no jūsu valstspiederības valsts (piemēram, atjaunoti identifikācijas dokumenti)	16 %	26 %	52 %	5 %	73
5. Nepieciešamie dokumenti jūsu rezidences valsts vajadzībām (piemēram, uzturēšanās dokumenti vai vīzas ģimenes locekļiem ārpus ES)	15 %	22 %	56 %	7 %	73
6. Īpašs veselības aprūpes atbalsts	18 %	32 %	48 %	3 %	73
7. Cits īpašs atbalsts, piemēram, svarīgu darbinieku bērnu aprūpe	6 %	15 %	72 %	7 %	72
8. Cits	14 %	9 %	58 %	19 %	43

Kopumā 184 (70 %) respondenti uzskatīja, ka viņi ir labi informēti par situāciju, un 176 (67 %) respondenti varēja atrast nepieciešamo informāciju par pandēmiju ar nacionālo un ES iestāžu vai mediju starpniecību. Taču 117 (47 %) respondentiem mediji nesniedza noderīgu informāciju.

Secinājums

ES pilsonība ir unikāls juridisks statuss, un tā ir viens no būtiskākajiem vienotās Eiropas projekta sasniegumiem. Tiesību praktiska izmantošana visā teritorijā, piemēram, tiesības balsot, mācīties, strādāt vai dzīvot citās ES dalībvalstīs, ietekmē visu eiropiešu ikdienas dzīvi, un šo tiesību aizsardzība un veicināšana ir būtisks Eiropas Komisijas darba mērķis. Covid-19 pandēmija ir piešķirusi vēl lielāku nozīmi ES pilsoņu tiesībām.

Šī apspriešana sniedza Eiropas Komisijai vērtīgu ieskatu tajā, kā Komisijas darbs nodrošina specifiskus ieguvumus ES pilsoņiem, lai tie varētu efektīvi izmantot savas ES pilsoņu tiesības.